

Johan K. Harju

Helsingiläisen 8-vuotiaan Johan K. Harjun työläisperhe asui sodan aikana kirvesmies-isän kotiseudulla Pohjanmaalla. Johan muistelee Isojoen ja Kristiinankaupungin tapahtumia 48 vuotta myöhemmin. Hän teki myös piirroksia tapahtumista ja paikoista. Johan kuoli vuonna 1976 laitapuolen kulkijana Helsingissä. Hän kirjoitti SKS:n arkistolle 30 000 liuskaa kadunmiesten elämästä. Yksityisten henkilöiden suojan vuoksi joitain nimiä on poistettu aineistosta, mutta teksti on luettavissa kokonaisuudessaan arkistossa. Arkistoaineisto löytyy SKS:n arkistosta (SKS KRA "1918" 3:319–328). Puhtaaksikirjoitus. CC-BY SA.

Den helsingforsiska 8-åriga Johan Harjus pappa var timmerman från Österbotten och under kriget bodde arbetarfamiljen i faderns hemtrakt. 48 år senare minns Johan tillbaka på händelserna i Storå och Kristinestad. Han ritade också teckningar på händelser och platser. Johan dog som uteliggare i Helsingfors 1976. Han skrev 30 000 sidor för Finska litteratursällskapets arkiv om hur männen på gatan levde. För att skydda privatpersoners integritet har en del namn strukits i materialet men i arkivet kan texten läsas i sin helhet. Arkivmaterialet finns i Finska litteratursällskapets arkiv (SKS KRA "1918" 3:319–328). Renskrift. CC-BY SA.

Kristiinan valtauksen aikana 1918.

Pitkät hevoskolonnat ravasivat maantiellä kohti Kristiinan kaupunkia. Katselimme niitä tuntikaupalla tupamme ikkunasta. Äiti itki. Olihan vanhin veljemme punakaartissa vaikkakin Helsingissä. Häntä emme tavanneet enää koskaan.

[Piiroksiin liittyvät tekstit:]

Tämän näköisen ryssän näin Kristiinan asemalla syksyllä 1917.

Tällaisena muistan valkokaartilaisen Kristiinan valtauksen aikana 1918.

Kun Kristiina oli vallattu, kohosi talojen katoille valkoisia lippuja.

Se oli kylmä talvi silloin. Me kakarat emme käsittäneet asioita silloin, muuten kun tiesimme, että ryssä ajetaan pois Kristiinasta. Vanhemmat puhuivat kuiskimalla suojeluskunnasta ja kylän rikkaimpiin kuuluva talollinen Lenni Penttilä oli suuri

sotapäällikkö, suojeluskunnan pääherra, isompi kun opettaja Hautala kirkonkylässä. Nämä kaksi valloittaa Kristiinan, sanottiin. Siihen aikaan tai vähän jälkeinpäin opimme laulun

Meillä onpi päällikkönä

ukko-Mannerheimi

Hän on kyllä kunnan mies

ja sitäpaitsi kreivi.

Katselimme ikkunasta maantielle joka kulki kirkonkylästä Kristiinaan noin puolen kilometrin päässä kotiani pellolla. Siellä kulki rekihevosajopelejä joissa kyykki miehiä. Koitimme laskea paljonko mutta niitä oli niin paljon että sekosimme laskuista. Ikkunat oli jäässä ja siihen oli puhallettava reikä josta näki. Naiset olivat vakavia mutta miehet intoilivat ja miesten intoilu tarttui meihin kakaroihinkin. Opimme sotalauluja ja punikkilaulujakin. Trengit lauloivat niitä. Se aika oli kuin juhlaa, taloista oli hevoset ”kyyrissä” ja varsinaiset työt olivat pysähdyksissä. Äijät kokoontuivat politikoimaan ja toiset joutuivat vahtiin. Se oli jännittävää meidän kakaroitien mielestä. Isäkin joutui yksi yö vahtiin ja hän puki paljon vaatteita päällensä, mutta asetta en nähnyt. Kai heillä oli siellä vahtipaikassa, missä se olikaan, haulikko tai luodikko. Koulustakin oli lupaa, vaikka en silloin vielä ollut koulussa. Arvi veljeni oli, mutta hän murjotti ja syynä siihen kai oli koska vanhin veljemme oli Helsingin punakaartissa. Oli niitä punikkia Vanhassakylässäkin, mutta niitä sanottiin sosialisteiksi. Sukulaisianikin, muttei heitä tapettu. Joku taisi kaatua Merikarvialla tai Tampereella sitten myöhemmin.

Sitten puhuttiin Kristiinan sodasta. Siellä oli punikit pistäneet avantoon alastomia valkokaartilaisia, tappaneet papin ja jonkun herran. Se tuntui kamalalta kun kuvittelin kuinka alastonta miestä työnnetään pakkasella avantoon. Vihaakin se kasvatti. Yks pappi oli naulattu kullistaan pöytään, toinen kielestään j.n.e. Valkokaartilaiset olivat veisanneet ennen tappelua ”Jumala onpi linnamme”. Kyllä ne voittaa, sanottiin.

Ja voittihan ne. Sitten tuli tieto, että Kristiina on vallattu. Se oli humua, lakanoita ja hantuujeja kohosi talojen katoille. Jaakkolan katolla oli iso hursilakana naulattuna riukuun. Toiset eivät laittaneet, olivatko nuukia vai maltillisia. Naiset olivat hiljaisia, joku itkikin, ilostako tai surusta. Sitä oli vaikea arvata.

Pohjanmaalla perustettiin

Vöyryn sotakoulu,

Toiset meni Kristiinaan

ja toiset meni Ouluun.

Hei Saksan niemen jääkärijoukko

Lapuan ja Härmän loukko

Vöyri, Karjala ja muut.

Penttilän Lenniä ja Hautalaa kehuttiin kovasti. Meidän kakaroitten mielestä he olivat isoja herroja. Vaikka vanhemmat puhuivatkin Aminoffista ja Talvelasta Kristiinan valloittajina, niin me kakarat pidimme Penttilän puolta ja uskoimme, että ilman häntä ja Hautalaa olisi punikit voittaneet. Vanhemmat puhuivat myös punikkipäällikkö Aarniosta. Tämä ei osannut kirjoittaa, sanottiin ja oli raakaluonteinen. Samoin moitittiin Lappfjäartin hurreja, että ne pelkäsivät ja isojokilaiset valtasivat Kristiinan kun hurrit eivät rohjenneet hyökätä sinne vaan tulivat perässä. Isojoen kirkossa pidettiin kiitosjumalanmenot ja sankarihaudoilla ammuttiin kun pappi siunasi niitä. Tämän kuulin, emme päässeet kirkolle koska oli niin kylmä, mutta ne jotka pääsivät kertoivat.

Suojeluskunta Suomenmaassa

järjestystä vaati.

Kaikki ryssät maasta pois

ja alas punakaarti,

laulettiin. Ihmeen pian me kakarat opimme niitä lauluja. Kristiinan valtauksessa puhuttiin kauan ja pröystäiltiin kuinka paljon oli saatu sotasaalista, vankeja – ryssiä ja punikkeja. Monta sataa, sanottiin. Ja ryssät oli rukoilleet polvillaan armoa, mutta jääkärit sanoivat että: ei armoa ei kotimaata ja ampuivat ryssät.

En muista kaatuiko vanhakyläläisiä Kristiinan valtauksessa, mutta sitten myöhemmin kaatui Jaakkolan Arvo Merikarvialla. Olen siitä kertonut aikaisemmissa muisteloissani. Me mukulat katsoimme kun Jaakkolan emäntä Hilta pesi Arvon verisiä vaatteita pesutuvassa ja itki. Arvo meni vapaaehtoisena valkokaartiin heti Kristiinan valtauksen jälkeen. Innostui kai siitä. Mylläri Koskisen Arvo kaatui kans ja Jätinmäen Viljami – jonka isä oli hengeltään punikki.

Siihen aikaan me mukulat rupesimme leikkimään sotaa. Sidoimme käsivarsiin valkoisia räsyjä ja toiset punaisia ja sitte marssimme sekaisin ja lauloimme punikki- sekä lahtarilauluja. Siihen aikaan ruvettiin sanomaan valkoisia lahtareiksi.

Raakaa sortoo valtaa vastaan

nostamasta armeijastaa

jalon kansan parhaat voimat

taistellaan.

Tämä oli punikkien laulu. Silloin se vain opittiin ja taisi joku talollinen murista siitä, ei ainakaan kielletty kun sitten vaan muisti laulaa kans, että:

Kaikki ryssät maasta pois

ja alas punakaarti.

Koulussa oli toista. O. V. Haaramo oli isänmaallinen opettaja. Veljeni Arvi, joka kävi koulua kertoi itkusilmissä että opettaja oli viitannut häntä punakaartilaisuuteen ja erään mäkitupalaisen tytölle oli hän ärjäissyt suoraan, että tytön isä on punikki. Muutenhan Haaramo oli melko maltillinen suuresta isänmaallisuudesta huolimatta. Ei hän muistaakseni kuulunut suojeluskuntaankaan. Hän vain rakasti maataan ja vihasi ryssiä ja punikkeja. Sen tulin sitten huomaamaan kun itse jouduin Haaramon kouluun.

Tällaista se oli silloin kun Kristiina vallattiin – tai Lenni Penttilähän sen valtasi. Jälkeenpäin puhuttiin että punikkivainaat oli kummitellut Penttilässä ja [--]. Suuren sotaurhon kuva himmeni siitä kakaroittenkin mielissä.

[Pirroksiin liittyvät tekstit:]

Penttilän Lenni suojeluskuntapuvussa.

Opettaja Hautala muistutti Mannerheimia valkoisessa Mannerheimi-lakissaan.